

10/11

Z á z n a m

Na vyžádání s.s. Černého z rozhodnutí s. ředitele Kadeřábka byl pozván dřívější pracovník tiskárny bankovek pan inspektor Schütz Antonín, aby potvrdil záznam v kontrolním sešitu ("různá nezučtovatelná"), kde na str. 1 v řádce 11 je uvedeno - Židovské známky (galvano) 4 obrázky; pan inspektor Schütz předal do Terezína pro Obergruppenführera Habersichta. Pan inspektor Schütz se dostavil dne 13. 8. v 10.00 hod. do kanceláře s. Černého, kde za účasti s. Brýdla po předložení 1 destičky (galvana) 17 obrazců a 1 destičky 4 obrazců jako zbytků z desky (galvana) 25 obrazců se rozpomněl na to, že v té době před koncem okupace (pravděpodobně v r. 1944) předal zbývající čtyřblok, o němž ví, že rytec Schmidt provedl určitý zásah do kresby (vypíchnutí okének v domku). Uvedený čtyřblok podle pana inspektora Schütze byl předán přímo v budově tiskárny pověřenému zástupci. Pan inspektor Schütz předpokládá, že pravděpodobně na toto převzetí byl vystaven zvláštní doklad.

Záznam v kontrolním sešitu pravděpodobně podle pana Schütze vedl dozorcí v galvanoplastice p. Lžíčář.

Praha 13. 8. 1975

Handwritten signatures:
 Jan
 Antonín
 Brýdla

Controlní sešit na p. 11 a 12.

Handwritten initials/signature:
 Schütz

Protokol s bývalým inspektorem tiskárny A. Schützem o štočku pro tisk připouštěcích známek. ISTC/

straně 1 v řádku 11 bylo uvedeno: „Židovské známky (galvano) 4 obrazce, pan inspektor Schütz předal do Terezína pro Obergruppenführera Habersichta.“ A. Schütz se rozpomněl, že před koncem okupace (pravděpodobně v roce 1944) předal zbývající čtyřblok z uvedeného štočku, na kterém rytec Jindra Schmidt provedl zásah vypíchnutím okének v domku, přímo v budově tiskárny pověřenému zástupci, pravděpodobně proti dokladu. Záznam v kontrolním sešitu provedl asi tehdejší dozorcí v galvanoplastice pan Lžíčař.¹¹ Přes veškerou snahu se nepodařilo osobu Obergruppenführera Habersichta vysledovat. Aniž bychom zápisu ubírali jeho hodnotu, naopak pro otázku štočku (desky) pro tisk připouštěcích známek a dalšího osudu jeho chybějících částí je to pramen zásadní, vyvstává domněnka, zda uvedený Obergruppenführer Habersicht nebyl ve skutečnosti vrchní účetní Oskar Wabersich, snad pracovník Ústředny pro židovské vystěhovalectví v Praze nebo jiného říšského finančního či bezpečnostního úřadu. Ten byl totiž důležitou osobou i při jednáních o terezínských bankovkách. Příkaz k vyzvednutí uvedené odříznuté části tiskové desky (o 4 polích) přitom musel přijít z vyšších nacistických kruhů.

Ve Státní tiskárně cenin jsou dále uloženy dva nezoubkované tiskové listy (archy) terezínských známek, z nichž jeden je opatřen patnácti svísele postavenými průpichy Specimen (vždy tři průpichy přes každou svíslou pěticí známek) používanými tiskárnou k označování bankovek. Tento tiskový list má v pravém dolním rohu tužkou napsané datum 12/6 a podpis. S největší pravděpodobností jde o imprimaci k tisku, kterou provedl tehdejší ředitel tiskárny ing. Mirko Valina. Další doklady se v tiskárně nedochovaly.

Ve zřejmě největší soukromé studijní sbírce terezínských známek,¹² shromážděné z materiálů pocházejících zejména od rytce Jindry Schmidta, který byl v době tisku terezínských připouštěcích známek zaměstnancem tiskárny, a od znalce Rudolfa Gilberta, který se problematikou těchto známek zabýval, se dochovala významná kolekce zkusmých a definitivních tisků a zkoušek perforace. Z nich a z materiálů uložených v archivu Státní tiskárny cenin, a dále s využitím shora uvedených poznatků o drobných odlišnostech v obrazu jednotlivých známkových polí, lze částečně rekonstruovat výrobní postup.

K tisku byly použity listy kvalitního hladkého mírně nažloutlého papíru, na zadní straně opatřeného hladkým lesklým lepem. Velikost listu je přibližně 233 x 170 mm. Zkusmé tisky byly provedeny na stejném papíru jako vydané známky. Z tiskové desky o 25 známkových polích byly provedeny tiskové zkoušky ve světle zelené a v černé barvě. Světle zelené zkusmé tisky se vyskytují pouze nezoubkované, černé zkusmé tisky se vyskytují pouze se řádkovým zoubkováním 10 1/2, které bylo použito i pro perforaci vydaných známek. Ani od jednoho z uvedených zkusmých tisků nebyl dosud předložen celý tiskový list, ale existují třípásky dokládající skutečnost, že tyto zkusmé tisky nemohly být tištěny z později odříznutých částí desky o čtyřech známkových polích, ale byly vytištěny z původní tiskové desky o 25 známkových polích.

Vedle těchto zkusmých tisků se vzácně vyskytují nezoubkované známky na stejném papíru s lepem jako známky vydané, ale v nepatrně odlišné zelené barvě a s odlišnou kresbou - tzv. slabými mraky (obraz známky je standardní, včetně typických drobných deskových vad, pouze kresba mraků nad krajinou je výrazně slabší), zřejmě z přípravné fáze tisku. Ani od této známky nebyl dosud předložen celý tiskový list (pouze jednotlivé známky a čtyřbloky známek), podle drobných deskových vad však lze doložit, že byla tištěna z původní tiskové desky (např. na vyobrazeném čtyřbloku s dolním okrajem se nachází desková vada „tečka v kmeni stromu“ dokládající, že jde o známková pole 18, 19, 23 a 24 /DV je na ZP 24/).

Dále byly provedeny tiskové zkoušky v definitivní tmavě zelené barvě, ze kterých se dochovaly celé nezoubkované tiskové listy o 25 známkách, s normálním tiskem a dvojitým vzájemně převráceným tiskem. Na těchto tiskových listech bylo zkoušeno i řádkové zoubkování 10 1/2, jak o tom svědčí dochované třípásky s pouze vodorovným zoubkováním. Fáze přípravy tisku a zkusmých tisků skončila zřejmě 12. 6. 1943, o čemž svědčí imprimace na tiskovém listu uloženém v tiskárně. V období po tomto datu pak proběhl vlastní tisk celého nákladu známky. Tiskové listy byly ozoubkovány řádkovým zoubkováním 10 1/2. Zoubkování bylo provedeno jednou perforační lištou, která byla na každém tiskovém listu použita celkem dvanáctkrát (šestkrát vodorovně a šestkrát svísele). Některé tiskové listy mají na levém okraji dva páry otvorů, zřejmě od spon, kterými bylo vždy určité množství tiskových listů sešito dohromady.

Po vytištění určeného nákladu byly z tiskové desky (nejednou nebo postupně) odříznuty oba horní rohové čtyřbloky. Z levého (z hlediska postavení jeho otisku v tiskovém listu) čtyřbloku, který se tiskárně nedochoval, byly zhotoveny všechny další zkusmé a později definitivní tisky, jak naznačují drobné deskové vady v kresbě jejich známkových polí, charakteristické zejména pro 2. a 7. pole listů o 25 známkách, vytištěných z původní tiskové desky. Jedinou dosud doloženou výjimkou jsou aršíky pro Červený kříž vytištěné v zelené barvě, na nichž se uvedené znaky nenacházejí a byly tedy vytištěny druhou (z hlediska postavení v tiskovém listu tedy pravou) odříznutou částí tiskové desky, která je uložena ve Státní tiskárně cenin.